

CHECKLIST (KONTROLNÍ SEZNAM)

Ochrana dětí postižených uprchlickou krizí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání:

Hlavní povinnosti států podle Lanzarotské úmluvy o ochraně dětí
proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání¹

¹ [Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání](#) (CETS č. 201) byla podepsána na Lanzarote (Španělsko) dne 25. října 2007. Jedná se o nejkomplexnější mezinárodní právní nástroj týkající se ochrany dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání, ke kterému se může přihlásit kterákoli země na světě.

Zásady a definice stanovené Lanzarotskou úmluvou a Lanzarotským výborem²

- „**Dítě**“: každá osoba mladší 18 let (článek 3 Lanzarotské úmluvy).
- **Děti „postižené uprchlickou krizí“**: děti migrantů a žadatelů o azyl (Ženevská úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951), jakož i děti, kterým byl přiznán status uprchlíka, a děti, kterým byla zamítnuta žádost o mezinárodní ochranu (nebo jejich rodičům)³.
- **„Děti bez doprovodu“**: děti, které byly odděleny od obou rodičů i příbuzných a o které se nestará dospělá osoba, která je za to podle zákona nebo zvyklostí odpovědná (Pokyny UNHCR k formálnímu určování nejlepších zájmů dítěte⁴).
- **„Ověření věku“**: v případě pochybností o věku oběti jsou strany požádány, aby jí poskytly stejný druh ochrany a pomoci jako dětem až do doby, než se prověří jeho/její věk. Na tyto osoby by se proto měla vztahovat zásada v pochybnostech ve prospěch obětí, dokud se neprokáže, že nejsou dětmi (čl. 11 odst. 2 Lanzarotské úmluvy).
- **„Pohlavní zneužívání dětí“**: pokud se osoba účastní na sexuálních praktikách s dítětem, které podle vnitrostátních právních předpisů nedosáhlo zákonem stanoveného věku pro sexuální praktiky, nebo pokud se osoba účastní na sexuálních praktikách s dítětem (bez ohledu na věk dítěte) za použití nátlaku, síly nebo pohrůzek, z pozice požívané důvěry, nadřazenosti nebo vlivu nad dítětem, nebo pokud došlo ke zneužití obzvláště zranitelné situace dítěte (článek 18 Lanzarotské úmluvy).
- **„Sexuální vykořisťování dětí“**: jednání představující trestné činy proti dětem spočívající mimo jiné v jejich vykořisťování prostřednictvím prostituce, ve výrobě a šíření materiálů zobrazujících pohlavní zneužívání dětí, v navádění dětí nebo dětské korupci pro sexuální účely (články 19 až 24 Lanzarotské úmluvy).
- **„Oběť“**: jakékoli dítě, jenž je obětí sexuálního vykořisťování nebo pohlavního zneužívání (článek 3 Lanzarotské úmluvy).

Lanzarotská úmluva vyžaduje, aby její smluvní strany přijaly veškerá nezbytná legislativní nebo jiná opatření k prevenci sexuálního vykořisťování a pohlavního zneužívání dětí, k ochraně obětí a k trestnímu stíhání pachatelů. V souvislosti s uprchlickou krizí to znamená, že pro dosažení souladu s Lanzarotskou úmluvou se musí vnitrostátní právní předpisy, opatření, postupy a příslušná zařízení vztahovat na děti postižené uprchlickou krizí, neboť Lanzarotská úmluva chrání VŠECHNY děti před sexuálním vykořisťováním a pohlavním zneužíváním.

Lanzarotskou úmluvu ratifikovaly všechny členské státy⁵ Rady Evropy, které se tudíž zavázaly k dosažení jejích cílů prostřednictvím provádění jejích ustanovení. Může se stát, že pracovníci v přijímacích, tranzitních a cílových zemích nebudou s Lanzarotskou úmluvou a monitorovacími doporučeními Lanzarotského výboru obeznámeni. Měli by se však jimi řídit, protože země, ve které působí, je smluvní stranou Lanzarotské úmluvy. K tomuto účelu poslouží následující nevyčerpávající seznam příslušných povinností vyplývajících z Lanzarotské úmluvy, jak je vidí Lanzarotský výbor. Tento seznam má sloužit jako praktický nástroj, kdy je jakýmsi kontrolním seznamem („checklist“)

² [Lanzarotský výbor](#) je orgánem, jehož úkolem je sledovat, zda smluvní strany (tj. země, které Lanzarotskou úmluvu ratifikovaly nebo k ní přistoupily) Lanzarotskou úmluvu účinně provádějí. Je složen ze zástupců smluvních stran úmluvy a ze zástupců mezinárodních vládních a nevládních organizací, které se zabývají bojem proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání dětí.

³ [Zvláštní zpráva](#) Lanzarotského výboru „Ochrana dětí postižených uprchlickou krizí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání“, strana 10, rovněž upřesňuje, že pojem „dětí postižené uprchlickou krizí“ nezahrnuje děti, které v zemi pobývaly již před uprchlickou krizí, ať už se jedná o státní příslušníky nebo cizince.

⁴ [Pokyny k určování nejlepších zájmů dítěte](#), Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR), květen 2008.

⁵ Kromě 46 členských států Rady Evropy jsou smluvními stranami Lanzarotské úmluvy také Ruská federace a Tunisko.

s konkrétními příklady opatření, která je možné zavést za účelem **prevence sexuálního vykořisťování a pohlavního zneužívání**, pro **identifikaci a nahlašování dětských obětí**, pro poskytování **podpory dětským obětem** sexuálního vykořisťování a pohlavního zneužívání a ke **stíhání pachatelů**.

PREVENCE POHLAVNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ A SEXUÁLNÍHO VYKOŘISŤOVÁNÍ TRANZITUVJÍCÍCH DĚTÍ

Smluvní strany jsou povinny přijmout veškerá nezbytná legislativní nebo jiná opatření, aby se děti nestaly obětí sexuálního vykořisťování a pohlavního zneužívání, a zejména prostřednictvím:

1. Zajištění vhodných **zařízení / kvalitního ubytování** pro všechny děti postižené uprchlickou krizí, což by pomohlo odstranit rizika pohlavního zneužívání, s důrazem na:
 - lepší osvětlení a prostory uzpůsobené dětem⁶;
 - oddělování dětí bez doprovodu od dospělých osob;
 - oddělování svobodných žen a jejich dětí od mužů, s nimiž nejsou v příbuzenském vztahu;
 - oddělená zařízení pro mimořádně ohrožené děti a děti ohrožené pohřešování⁷.
2. Zavedení **účinných mechanismů pro podávání stížností a podpůrných služeb, jako jsou tísňové linky**, které umožňují nahlásit jakýkoli druh zneužívání nebo požádat o pomoc, přičemž:
 - služba by měla být dostupná v jazyce, kterému děti a osoby postižené uprchlickou krizí rozumí a který není úředním jazykem hostitelské země;
 - služba by měla být dostupná/služby by měly být dostupné jak pro děti, tak pro osoby, které jim chtějí pomoci;
 - při poskytování poradenské služby/poradenských služeb volajícím osobám musí být náležitě zajištěna důvěrnost nebo jejich anonymita volajících;
 - zavedená služba musí být co nejvíce dostupná.
3. Zavedení protokolů a dalších postupů, které **zabrání pohřešování dětí uprchlíků**;
4. Přípravy **informačních, poradenských a dalších osvětových aktivit zaměřených na děti, které pomohou předcházet sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání**⁸;
5. **Školení odborníků, kteří přicházejí do styku s dětmi**: odborníkům by měly být poskytnuty informace o tom, jak postupovat, když se setkají s případy sexuálního násilí, a jaké informace a rady by měli těmto dětem následně poskytnout;
6. **Prověření všech osob, které se dostanou do kontaktu s dětmi postiženými uprchlickou krizí**⁹, zda nebyly odsouzeny za činy sexuálního vykořisťování a/nebo pohlavního zneužívání dětí.

⁶ Rada Evropy: [Tematická zpráva o dětech migrantů a uprchlíků vypracovaná zvláštním zástupcem generálního tajemníka pro migraci a uprchlíky](#) ze dne 10. 3. 2017, Výbor ministrů. SG/Inf(2017)13.

⁷ Každá místnost by měla být uzamykatelná a na viditelném místě by mělo být uvedeno číslo tísňového volání.

⁸ Aktivity by měly být přizpůsobeny věku a vyspělosti dětí, měly by být v jazyce, kterému děti rozumí, a měly by zohledňovat jejich pohlaví a kulturu. Vhodným preventivním opatřením je poskytnout dětem při příchodu různé tištěné a jiné neverbální informační materiály.

⁹ Patří mezi ně osoby, které se s nimi setkávají po příjezdu jako první, a případně opatrovníci, pěstouni nebo jiní pečovatelé, kteří jim mohou být přiděleni. Patří sem také všichni dobrovolníci, tlumočníci a učitelé, kteří se dostanou do kontaktu s dětmi. Pokud byla daná osoba odsouzena za sexuální trestné činy na dítěti, nemělo by jí být povoleno provádět profesní či dobrovolnou činnost s dětmi.

Další informace o činnostech v oblasti zvyšování povědomí o dětech postižených uprchlickou krizí, které realizovaly smluvní strany Lanzarotské úmluvy, včetně příkladů slibných postupů, naleznete ve [Zprávě o plnění doporučení č. 15 o informování a poradenství pro děti](#) a ve [Zprávě o plnění doporučení č. 17 o výměně informací o zvyšování povědomí](#).

Další informace o tísňových linkách a dalších službách určených dětem uprchlíků, které zavedly smluvní strany Lanzarotské úmluvy, včetně příkladů slibných postupů, naleznete ve [Zprávě o plnění doporučení č. 32 o tísňových linkách pro dětské oběti](#).

Další informace o protokolech řešících problematiku pohřešovaných dětí, které zavedly smluvní strany Lanzarotské úmluvy, včetně příkladů slibných postupů, naleznete ve [Zprávě o plnění doporučení č. 35 o přeshraničně pohřešovaných dětech](#).

IDENTIFIKACE A HLÁŠENÍ DĚTSKÝCH OBĚTÍ SEXUÁLNÍHO VYKOŘIŠTĚVÁNÍ A POHLAVNÍHO ZNEUŽITÍ

Smluvní strany jsou povinny přijmout veškerá nezbytná legislativní nebo jiná opatření k identifikaci a nahlašování dětí, které se mohly stát obětí sexuálního vykořisťování a pohlavního zneužití, a zejména:

1. **Zajistit náležitě posouzení věku.** V případě jakýchkoli pochybností ohledně věku dítěte by měla být osoba zpočátku považována za dítě, a proto by jí měla být poskytnuta veškerá ochranná opatření, která jí náleží, zatímco se současně provádí příslušné ověřovací úkony;
2. Během **prvních pohovorů** se všemi dětmi, které žádají o azyl, by měla být věnována zvláštní pozornost tomu, zda je dítě obětí nebo potenciální obětí sexuálního vykořisťování a/nebo pohlavního zneužití¹⁰;
3. Co nejdříve po příjezdu **informovat děti o jejich právu na ochranu před pohlavním zneužíváním a sexuálním vykořisťováním**, a to způsobem odpovídajícím jejich věku, vyspělosti a pohlaví;
4. **Proškolit všechny dotčené odborníky** (včetně tlumočnicků, sociálních pracovníků, policie a dobrovolníků), které se zabývají dětmi postiženými uprchlickou krizí, aby byli schopni odhalit, identifikovat a nahlásit případy, kdy se dítě stalo obětí sexuálního vykořisťování a pohlavního zneužití;
5. **Přijmout pokyny a protokoly pro identifikaci obětí sexuálního vykořisťování a pohlavního zneužití a sdílet je se všemi odpovědnými orgány**;
6. **Zajistit, aby všichni odborníci měli povinnost hlásit jakýkoli případ sexuálního vykořisťování nebo zneužití dětí a zavést vhodné mechanismy pro nahlašování případů a jejich další předání**;
7. **Zavést vhodné mechanismy pro sběr dat**¹¹.

Další informace o mechanismech pro sběr údajů o dětech uprchlíků, které zavedly smluvní strany Lanzarotské úmluvy, včetně příkladů slibných postupů, naleznete ve [Zprávě o plnění doporučení č. 7 o mechanismech pro sběr dat](#) a ve [Zprávě o plnění doporučení č. 37 o koordinovaném přístupu odpovědných orgánů](#).

¹⁰ Pro povzbuzení dětí k tomu, aby sdělily jakékoli zneužívání, musí být metody používané odborníky při poskytování poradenství, kladení dotazů a oznamování citlivé k dětem, musí být také bezpečné a všechny tranzitující děti je musí znát. Když se podaří vytvořit bezpečné a důvěryhodné prostředí, děti ochotněji překonají své případné předsudky ohledně důsledků svého odhalení, a své zneužití pak oznámí.

¹¹ Tyto údaje by měly být shromážděny co nejdříve a měly by zahrnovat různé kategorie dětí postižených uprchlickou krizí (dětí žadatelů o azyl/dětí bez doprovodu a celkový počet tranzitujících dětí postižených uprchlickou krizí) a kolik z těchto dětí bylo pohlavně zneužito a/nebo sexuálně vykořisťováno. Měly by být odstraněny překážky bránící shromažďování údajů o dětských obětech sexuálního násilí nebo by nemělo docházet k situacím, že s ohledem na uprchlickou krizi nelze tyto údaje vyčlenit.

POSKYTOVÁNÍ PODPORY DĚTSKÝM OBĚTEM SEXUÁLNÍHO VYKOŘIŠTĚVÁNÍ A POHLAVNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ A STÍHÁNÍ PACHATELŮ

Smluvní strany jsou povinny přijmout veškerá nezbytná legislativní nebo jiná opatření k poskytnutí podpory dětem, které se mohly stát oběťmi sexuálního vykořisťování a pohlavního zneužívání, a zejména:

1. **Zavést vhodnou podporu, jakými jsou terapeutická pomoc a krizová psychologická péče,** které budou nabízeny dětem postiženým uprchlickou krizí ihned po odhalení sexuálního vykořisťování a pohlavního zneužití;
2. **Jmenovat zákonné zástupce,** kteří budou chránit nejlepší zájmy a specifické potřeby dětských obětí bez ohledu na jejich věk. Tento opatrovník, který musí být nezávislý na migračních a azylových orgánech, musí poskytovat jak každodenní podporu, tak pomoc s právními záležitostmi¹²;
3. **Přijmout společné nástroje, standardy a procesní kroky pro všechny agentury pracující na ochraně dětských obětí,** aby se všechny osoby pracující v kontextu uprchlické krize řídily stejnými pokyny a neopomenuly některé otázky, které mohou být pro ochranu dětských obětí sexuálního násilí relevantní;
4. **Zajistit vhodnou koordinaci všech agentur, včetně práva na sdílení informací.** Agentury zapojené do koordinace ochrany dětských obětí pohlavního zneužívání a sexuálního vykořisťování by měly mít rovněž právo sdílet v případě potřeby a v souladu s vnitrostátními právními předpisy, příslušné osobní informace. Znamená to, že dětské oběti budou po celou dobu své cesty využívat podobné druhy podpory a že jejich potřeby budou jednotně identifikovány a ošetřeny;
5. **Zajistit bezpečné umístění dítěte, aby se co nejvíce snížilo riziko, že se dítě stane obětí pohlavního zneužití nebo bude opakovaného zneužito;**
6. **Posílit přeshraniční spolupráci,** mimo jiné za účelem ověření totožnosti dospělých doprovázejících děti, a co nejrychleji provést sloučení dětí bez doprovodu s jejich rodinami;
7. **Stíhat všechny pachatele a zavést příslušné mechanismy pro mezinárodní spolupráci.** Mezinárodní spolupráce je klíčová. Pokud byl například trestný čin spáchán před příchodem dítěte do země, měly by orgány usilovat o právní spolupráci se zemí, ve které k trestnému činu došlo. Pokud k trestnému činu došlo až po příjezdu do země, orgány této země jsou odpovědné za stíhání pachatele;
8. **Zajistit postupy, které jsou vstřícné k dětem:**
 - Pokud se dítě postižené uprchlickou krizí stane účastníkem soudního řízení, je třeba přijmout zvláštní opatření, jako je využití tlumočnicků a poskytování informací v jazyce, kterému dítě rozumí, a to v každé fázi řízení;
 - Dítě by mělo být informováno o tom, co se s ním děje, zda a kam bude přemístěno a co může od řízení očekávat¹³ a že má právo se ho účastnit;
 - Snažte se ještě neprohloubit trauma, které dítě zažilo. Výpovědi dětí během soudního řízení nebo přípravného řízení by měly proběhnout co nejdříve, jejich počet by měl být omezen a měly by se konat v zařízeních k tomu určených a přizpůsobených, která se

¹² Pokud si má opatrovník získat důvěru dítěte, neměl by být ve střetu zájmů s dítětem a musí být náležitě vyškolen, aby porozuměl specifikům v důsledku zážitků a situací, kterými si děti vzhledem k vnějším okolnostem prošly. Opatrovníci by měli být prověřováni, aby se zkontrolovalo, zda nebyli odsouzeni za případy sexuálního vykořisťování a/nebo pohlavního zneužívání dětí, a aby tak byla dítěti zaručena co nejlepší ochrana. Opatrovníci mohou pomoci při hledání nevhodnějšího řešení, ať už se jedná o sloučení rodiny, pěstounskou péči, samostatné bydlení s dohledem pro starší děti nebo jiné formy neústavní péče, nebo o umístění do ústavu s menšími jednotkami či o další opatření v případě potřeby.

¹³ Rada Evropy: Zpráva z konference u kulatého stolu, [Informace pro děti v migraci](#), 29.-30. 11. 2017, strana 6.

nacházejí na jiném místě než v prostorách policie, nemocnice nebo soudu. Pořizování videozáznamů z těchto výpovědí by mělo být možné a přípustné jako důkaz v průběhu řízení¹⁴.

Další informace o opatřeních, která zavedly smluvní strany Lanzarotské úmluvy za účelem stíhání pachatelů trestných činů, včetně příkladů slibných postupů, naleznete ve [Zprávě o plnění doporučení č. 12 o stíhání pachatelů trestných činů](#).

Další informace o opatřeních, která zavedly smluvní strany Lanzarotské úmluvy k zajištění řízení vstřícného k dětem, naleznete ve [Zprávě o plnění doporučení č. 31 o řízení vstřícném k dětem](#).

¹⁴ Další informace o řízení vstřícném k dětem naleznete v doporučeních a zjištěních uvedených v první prováděcí zprávě Lanzarotského výboru „[Ochrana dětí proti sexuálnímu zneužívání v kruhu důvěry: Rámec](#)“ 2015.